

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд за получаване на научна и образователна степен „доктор” на тема: „Ландшафтно-екологична характеристика на Симитлийската котловина”.

Автор: Живка Влагова Тодорова – катедра „География” от Шуменския университет „Константин Преславски”.

Рецензент: Ангел Сергиев Велчев – професор доктор по физическа география и ландшафтознание.

Настоящата рецензия ми е възложена от Научно жури, назначено със заповед №1185/02.10.2012г. на директора на Националния институт по геофизика, геодезия и география при БАН. Дисертацията на докторанта е разработена под научното ръководство на доц.д-р Велико Великов.

I Общи бележки

Общият обем на дисертационния труд включва общо 166 страници текст, плюс 12 страници приложения включващи карти, фотографии на характерни ландшафти и оригинални карти разработени от докторанта, поясняващи текстовия материал и служещи за анализ и синтез за решаване на някои теоретични въпроси. В самия текст са включени 20 таблици, 5 картни приложения, цитирани от други автори, и три комплексни ландшафтни профили, разработени от докторанта. Към дисертацията е приложена библиографска справка на използвана и цитирана литература, включваща 168 заглавия на български език, включително и фондови материали и такива от интернет.

Дисертационният труд е структуриран в 3 основни глави, като всяка глава включва строго определен брой раздели. Освен това, текстът включва 16 страници уводна част и завършва със заключение разработено на една страница, съдържащо обобщени изводи от извършеното изследване.

II Анализ на разработвания в дисертационния труд проблем в научно и научно-приложно отношение. Степен на актуалността на проблема и конкретните задачи, разработени в дисертацията.

Детайлните регионални комплексни изследвания имат важно значение на важен етап от рационалното природоползване и оптимизация на природна среда, които понастоящем са крайно недостатъчни в страната ни. Разработваните регионални екостратегии предполагат създаването на рационални схеми за усвояване на ландшафтните комплекси и тяхната геоинформационна проученост на регионално ниво. Актуалността на темата, както е формулирана, се засилва от включването на части от територията в „Натура 2000“ и съществуващи резирвирани територии в обсега на котловината и оградените и части.

За разлика от другите части от басейна на Струма, изследваната територия се характеризира с висока сеизмичност и се намира на прехода между две ландшафтни области. В същото време някои от отраслевите изследвания, като геоморфоложки, биогеографски и други, са оскъдни и недостатъчни. На този фон е формулирана много правилно основната цел и произтичащите от нея задачи, които си поставя докторанта за разрешаване. Основните проблеми са установяване на съвременното състояние на ландшафтните комплекси, тяхната структура, функционални особености и еволюция, които стават крайно актуални за решаването на някои основни екологични проблеми и запазване здравето на населението, обитаващо котловината. Особено важно място е отделено на проблемите за ролята на човека за формиране на съвременните ландшафти и екологичните условия в изследваната територия. На фона на използваните методи на публикуваните и фондовите изследвания се върви към решаването на седемте задачи, които разкриват логиката на изследването и допринасят за достигането на поставената цел.

III Познава ли докторантът състоянието на проблема и оценява ли творчески литературният материал?

На този въпрос авторът отговаря многократно, като в уводната част в самостоятелен раздел прави литературен обзор на публикуваното за проучвания район, а също така и трудовете разглеждащи общотеоретични въпроси свързани с ландшафтните и екологични изследвания. На второ място е използван анализът на научните трудове засягащи общотеоретичните въпроси - въпроси свързани с проучваната територия. Много често авторът изразява и своето мнение и отношение при избора на определена позиция.

В първа глава са разгледани ландшафтообразуващите фактори заедно с една обща географска характеристика. Ландшафтообразуващите фактори са разгледани достатъчно подробно, като същевременно се подчертава

ролята и значението им за формирането им на съвременните природни комплекси. Едновременно с това се изясняват ролята и значението на антропогенния фактор, който е играл и играе важна роля в ландшафтообразуването. Подчертана е ролята и на резервираните територии, като база за сравнение и анализ. По мое мнение в тази глава се обръща прекалено голямо внимание на определени фактори. Така например петрографската и геоложката характеристика в сравнение с геоморфоложката е дадена твърде подробно. Определено тя би могла да се съкрати и да се акцентува предимно на ролята на скалния състав и тектонските процеси, които се вземат под внимание при диференциацията на ландшафтните процеси, а всичко останало да отпадне. Тук бих изразил и несъгласие с приложената схема на Бончев и др. за сеизмичните зони в България. По-добре би било да се даде приложение само за Струмското сеизмично поле и мястото на Симитлийската котловина в него. В тази част би могла да се съкрати и климатичната характеристика, като се обърне по-голямо внимание на инверсионните състояния за разпределението на растителните съобщества по оградните склонове на котловината.

Разглеждането на ролята на човека при изменението на природната среда и характеристиката на защитените територии определено има приносен характер. В този подраздел сполучливо са разгледани въпроси свързани с ролята на човека в исторически аспект и при съвременните условия, както и мерките за ползване на средата посредством защитените територии.

Общо в тази толкова важна глава би могло да се разгледат по-задълбочено връзките между компонентите и да завърши с по-добре оформена заключителна част, като се подчертае уникалността на изследваната територия.

Особено важна част, върху която стъпва по-нататъшното изследване е втора глава, озаглавена „Ландшафтна диференциация и класификация“. В нея докторантът в достатъчна дълбочина разглежда редица ландшафтни въпроси, като, например, какво разбира под понятието „ландшафт“; проблема за негова диференциация и класификация; ландшафтното картиране и картографиране и неговата характеристика, като същностно явление. В този момент наименованието на главата се явява непълно и необхващащо целият разглеждан проблем. Отделните въпроси са разглеждани всеобхватно в значителна дълбочина и компетентно. Изтъкнати са приносите на българските изследватели, и докторантът се опира на техните възгледи при разглеждане на определени въпроси. Антропогенните изменения отразени на ниво вид ландшафти са основната цел на дисертацията. Връзките и взаимодействията, протичащи като веществено-енергийни потоци, ги отразява на това ниско таксономично ниво. Своите виждания за териториалното разпределение на съвременните ландшафти са представени на две ландшафтни карти, като

на първата са показани типове и подтипове, а на втората са изобразени освен тях и родовете и видовете ландшафти. За по-голяма нагледност са показани ландшафтните различия и на приложените три ландшафтни профили, пресичащи котловината. Те сполучливо допълват ландшафтните особености, съществуващи на проучваната територия. Би било добре, ако върху профилите с вертикални линии бяха диферинцирани в пространството съществуващите ландшафти.

Направена е по-нататък и характеристика на картираните и картографирани ландшафти на ландшафтно-геохимична основа, без да засягат поведението микроелементите и съединенията, а текстът е развит преди всичко на базата на разработените вертикалните структури на някои видове ландшафти и на преобладаващия поток на вещества и енергия от съседните ландшафти.

Към този раздел имам само една забележка. След като се разработват ландшафтните карти на базата на ландшафтно-геохимичния подход, следваше да се изтъкне по-задълбочено, какво е постигнато у нас по този въпрос и по-нататък да се доразработят тези проблеми. Имам предвид трудовете, посветени на териториите около Кремиковци, Варна – Девня и др., разглеждани в уводната част на дисертацията.

Третата глава е тясно свързана с предходната и има по-скоро практико-приложно значение. В нея са разглеждани проблемите на замърсяването, като детайлно са анализирани проблемите на най-важните компоненти на средата (въздух, води - повърхностни, подпочвени и минерални), почвено-растителна покривка. Разгледани са задълбочено и радиационната обстановка и отпадъците с оглед здравословното състояние на населението. Събрана е в достатъчен обем информация, и са предвидени теренни изследвания на определени ключевы участъци за да се извърши една в достатъчен обем характеристика, която има важно значение за ръководене на стопанството и бита на хората в пределите на община Симитли.

IV Избраната методика на изследване може ли да даде отговор на поставените цели и задачи на дисертационния труд?

Представеният ми за рецензиране дисертационен труд отговаря на изясняването за разработка на такава тема и спомага за решаването на целта и задачите, чрез разкриването и характеристиката на съвременните ландшафти и проблемите на изменение замърсяването на природната среда, пряко влияеща върху здравето на населението. Всичко това спомага за извеждане на конкретни задачи за решаване от местните органи на управление, на общинско и областно ниво.

V Кратка аналитична характеристика на естеството и оценка на достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд.

От самия дисертационен труд много ясно проличава, че авторът използва голям брой публикувани и фондови материали, които се отнасят за района. За доказване на своите тези и анализи се използват литературни материали не само с ландшафтно и екологично съдържание, а и такива с отраслев характер, имащи значение за изясняване на отделните компоненти на средата. Разбира се тук ще добавим и личните впечатления на докторанта, получени от теренните обхождания и изследвания.

VI В какво се заключават научните и научно-приложни приноси на дисертационния труд?

Такива са формулирани от докторанта в справката приложена към автореферата. Те са редактирани в четири основни точки, и мисля, че отговарят на постигнатото в дисертационния труд.

Направено е достатъчно пълно и научно обосновано ландшафтно и екологично изследване на един характерен и интересен район в нашата страна, с което се попълва ландшафтната диференциация на Струмския басейн. Приложена е добра методика за изследването на ландшафтната обстановка. Определен научно-приложен принос с разработката на екологичните проблеми, касаещи Симитлийската котловина.

Представените материали по защитата свидетелствуват, че дисертационният труд и приносите представляват лично дело на докторанта.

VII Преценка и публикации по дисертационния труд

По проблематиката на дисертацията авторът е публикувал 4 материала във вид на научни статии и доклади (една в сборник на Русенския университет и три в Годишник на Шуменски университет). Те отразяват отделни етапи от дисертационния труд и преди окончателното му оформяне са апробирани, като отделни части от него.

Авторефератът е съставен спрямо изискванията и отразява всички части от дисертацията.

VIII Заключение

От гореизложените констатации, заключения и оценки в рецензията, определено считам, че дисертацията представлява един напълно завършен научен труд, който е изпълнен на съвременно научно ниво.

Дисертационният труд на Живка Тодорова отговаря на изискванията за удостояване с образователната и научна степен „доктор“, поради което предлагам на почитаемото жури и на членовете на научния съвет при Национален институт по геофизика, геодезия и география към БАН да гласуват и да присъдят научната степен „доктор“.

12.12.2012г.
г.София

Рецензент: 
(проф.д-р Ангел С.Велчев)